

DECL. 1. Illae sententiae sunt aequae probabiles, quae suadentur motivis aequae gravibus. Atqui circa idem objectum haberi possunt plures sententiae, quae suadentur motivis aequae gravibus. Ergo circa idem objectum haberi possunt sententiae plures aequae probabiles.

2. Patet ex *experientia* : Saepe enim homines neutri parti contradictionis assensum dare volunt, eo quod motiva aequae graviora mentem inclinant in utramque partem.

B. *Una sententia altera probabilior esse potest.*

DECL. Illa sententia est altera probabilior quae motivis gravioribus suadetur. Atqui circa idem objectum haberi possunt plures sententiae oppositae, quarum una motivis gravioribus quam altera suadetur. Ergo circa idem objectum haberi possunt duae sententiae, quarum una sit altera probabilior.

Patet minor : a) tum ex natura motivorum, quae, ubi omnem formidinem oppositi non valent excludere, tamen ad hoc majorem vel minorem vim habere possunt; b) tum ex quotidianis locutionibus probabilitatis gradus significantibus; c) tum ex usu calculi probabilitatum, de quo quid sit sentiendum videre est apud varios auctores.

124. III^a PARS. *Sensus.* Motiva minus graviora, suadentia unam partem contradictionis, per se non destituuntur robore suo, eo quod altera pars contradictionis suadetur motivis gravioribus. Additur *per se*, h. e. *ex natura sua*, ob duo : a) si una pars contradictionis est probabilissima, altera desinit esse vere et solide probabilis; b) motiva unius partis contradictionis possunt destruere motiva alterius partis; tunc autem *per accidens* eliditur probabilitas unius sententiae.

PROB. Illius sententiae minor probabilitas non eliditur alterius majore probabilitate, cujus motiva vim suam non amittunt motivis alterius. Atqui *per se* motiva unius sententiae probabilis vim suam non amittunt per motiva alterius sententiae probabilioris quae ei opponitur. Ergo minor unius probabilitas per se non eliditur alterius majore probabilitate.

Confirmatur. Optime fieri potest ut sententia probabilior sit falsa et consequenter ut minus probabilis sit vera; si enim hoc fieri non posset, prior sententia non esset probabilis, sed necessario certa.

125. Schol. Juxta ea quae ethica et theologia moralis docent, *per se licet sequi sententiam probabilem.* Hujusce autem canonis sensus non est quod quis licite ponere possit actionem, dum hujus actionis tum malitia tum bonitas actualiter sibi probabilis videatur : quivis enim tenetur semper agere cum conscientia pratico-practica quae sit certa, h. e. anteeunte judicio certo de licitate actionis quae actu ponitur. Sensus proinde est quod, datis duabus sententiis probabilibus quarum altera quidem affirmat licitam esse actionem in genere inspectam, altera vero negat hanc actionis licitatem, efformari possit, adhibito principio : « lex dubia non obligat », vel alio quopiam, conscientia pratico-practica certa affirmans actionem hic et nunc citra culpam poni posse.

CAPUT II.

DE CERTITUDINIS EXISTENTIA.

ARTICULUS I.

STATUS QAESTIONIS.

126. In comperto est quemlibet hominem, natura impellente, assensum invincibilem, omnique formidine circa oppositi veritatem remota, praestare multis propositionibus et factis, potissimum tum principiis identitatis, contradictionis, convenientiae, discrepantiae, tum existentiae propriae corporumque externorum. Haec autem adhaesio est *naturalis*, h. e. a sola natura procedit : est enim universalis et constans ; est etiam *primitiva*, h. e. antecedit operationem voluntatis et reflexionem philosophicam. — Pariter in comperto est homines vulgo existimare talem assensum a se praestari ob motivum infallibile, ideoque eos ducere haberi veram certitudinem.

Porro quaeritur utrum ista certitudo naturalis, vulgaris,

directa et primitiva, sit revera *certitudo proprie dicta*, uti genus humanum jactat, an sit *improprie dicta et causaliter subjectiva*; sive aliter utrum aliquid sit *objective certum*, et determinet aliquem actum *subjective certum*.

127. *Sententiae.* I^a SENT. EST SCEPTICORUM. Scepticismus est alius *subjectivus*, alius *objectivus*.

1. *Scepticismus subjectivus* asserit nil *esse objective certum*, nullam haberi certitudinem proprie dictam, dubitandum esse de omnibus, etiam *de existentia subjecti cogitantis*.

Sceptici subjectivi alii, qui dicuntur ἐπέχθικοι, asserunt discerni non posse utrum certitudo naturalis sit proprie dicta, an improprie dicta, et consequenter philosophis, certitudinis fundamenta rimantibus, in statu dubii universalis sistendum esse, adhibita τῆ ἐπέχθη; alii, qui ἀρνητικοι dicuntur, statuunt nullam dari certitudinem nec naturalem nec philosophicam.

Inter ἐπέχθικοι; sunt annumerandi : α) Ab anno 350 a. C. Pyrrhonicus, qui orti sunt e schola peripatetica, ab Aristotele (384-322) Athenis fundata, et e schola Epicurea, ab Epicuro (321-270) Athenis fundata; Pyrrhone duce, profitebantur se quaerere veritatem, ideoque σκέπτικοι, quaesitores, dicti sunt, quod nomen toti scepticorum sectae fluxit. β) Ab anno 315 a. C., secunda, tertia et quarta academiae, quae primam academiam, a Platone (450-347) fundatam, secutae sunt. γ) Nobiliores Pyrrhonis discipuli : Enesidemus et Sext. Empiricus.

Ἀρνητικοι fuerunt inter veteres Protagoras (489-420), cui cognomen fuit sophistae. Heraclitus (500) et quidam alii sophistae qui epocha ante Socratem (470-400) floruerunt. His inter recentiores annumerandi sunt Humius (1), Kantius, Fichtius.

(1) David Hume natus Edimburgae a^o 1711, mortuus Londini a^o 1776, denegat valorem objectivum *omni cognitioni*. Etenim, ait, a) ideae sunt sensationes combinatae et debiliores sensationibus simplicibus; jamvero sensationes valore objectivo destituuntur; ergo. b) Ideae spectant vel ad ordinem physicum, et innituntur notioni causae; vel ad ordinem moralem et innituntur notioni virtutis et libertatis; vel ad utrumque simul, et innituntur notioni Dei, causae primae omnium entium. Atqui valore objectivo destituuntur : a) *notio causae* : experientia enim tantum successionem vel simultaneitatem defegit; — b) *notio virtutis* : nam expe-

2. *Scepticismus objectivus* admittit existentiam subjecti cogitantis esse certam deque ea dubitandum non esse; circa distincta a cogitante dispescitur in scepticismum *perfectum et partialem* : a) *Perfectus* asserit de existentia *cujusvis objecti a cogitante distincti* dubium esse movendum. b) *Partialis* asserit de quibusdam dumtaxat rerum ordinibus dubitari oportere. Ipse partialis scepticismus in tot diversas sententias abire possit quot exstant rerum ordines. Revera tamen non dantur alii sceptici partiales praeter *idealistas* de corporum exteriorum existentia dubitantes.

Porro heic res est tantum cum scepticismo subjectivo.

128. FUNDAMENTA SCEPTICISMI SUBJECTIVI :

Primum fundamentum petitur e *natura principii et medii* quibus comparentur oportet notitiae certae. Ut certo constet aliquid esse objective certum, aliquam cognitionem certam acquiri posse, in antecessu constare debet : a) *mentem esse aptam ad assequendum verum*; haec autem aptitudo sine petitione principii comprobari non potest; b) *medium, quo mens utitur, infallibiliter ei subministrare elementa judiciorum certorum*; jamvero hoc non obtinet; mens enim ut cognoscat sive animam sive res exteriores, utitur ideis; ideae autem dumtaxat res repraesentare valent, non vero identificantur cum rebus repraesentatis; undenam igitur oritur certitudo de conformitate idearum cum objectis ad quae per judicia referuntur, seu de idearum objectivo valore? Si de hoc non datur certitudo, quomodo ulla cognitio certa de quacumque re haberi potest?

Secundum fundamentum ex eo petitur quod multa, olim ab omnibus pro veris et evidentibus habita, *progressu scientiarum falsa esse comperta sunt*; sic quondam persuasum omnes habebant tellurem immobilem sistere, solem vero circa eam in gyrum verti. — Praeterea hominibus singulis contingit ut ea,

rientia nullum aliud motivum actionum humanarum detegit nisi egoismum; — c) *notio libertatis* : nam α) conscientia tantum renuntiat factum volitionis; β) electio voluntatis determinatur per motivum, et consequenter repugnat eam esse liberam; — d) *notio Dei* : nam ad Dei notionem pervenire deberemus, adhibito principio causalitatis.

quae prius videbantur certissima, mox in dubium revocentur, brevique falsissima esse ducantur.

Tertium fundamentum petitur *ex perpetuis controversiis dogmaticorum circa omnia scibilia*; nulla enim, de re qualibet, proferri potest sententia philosophi dogmatisantis, quae ab alio dogmatisante non sit habita tanquam falsa.

Quartum fundamentum ex eo petitur quod *facultates diversae sibi contradicunt in iis quae nobis renuntiant*; sic v. g. visus refert existentiam motus, ratio autem motus impossibilitatem demonstrat, eo quod infinitum pertransiri nequit. — Sic olim arguebant Parmenides (sec^o 5 a. C.), et Zeno (340-260) qui auctor fuit scholae Stoicorum.

Quintum fundamentum ex eo petitur quod e praectis consequens est criterium praesto esse debere quo verum a falso infallibiliter discernatur. Jamvero *criterium nullum dari potest*; nam quodcumque esset, ipsum agnosci deberet tanquam infallibiliter verum seu tanquam necessario cum veritate connexum; ab alio proinde criterio hoc mutuaretur necesse esset; secus enim in petitionem principii incurreretur; si vero per aliud criterium haec necessaria connexio dijudicanda est, circa illud criterium redit tota quaestio, et inducitur processus in infinitum.

129. II^a SENTENTIA EST DOGMATICORUM. Asserunt *haberi certitudinem objectivam et certitudinem subjectivam proprie dictam*, seu nonnulla esse objective certa, iisque assensum praestari a mente ob motivum quod rem afficit ostenditque eam sic esse et aliter esse non posse.

Quae sententia ut demonstretur, duo sunt praestanda :

a) *Vindicanda est existentia certitudinis*. Illam autem indirecte vindicant, *scepticismum manifestae absurditatis arguendo*, et exin inferendo existentiam certitudinis : directe enim sine petitione principii stabiliri vix posset existentia certitudinis.

b) Reflexione instituta supra ipsa, *certitudinis motiva methodice exponenda sunt*, ita ut ad motiva cum veritate necessario nexa perveniatur. — Ut illud autem praestetur, in primis quaerendum est quodnam sit philosophandi principium, seu a quo statu mentis incipere debeat recte philosophari volens; tum exponenda sunt motiva specialia de variis rerum ordinibus

certitudinem gignentia; postremo perpendendum est motivum supremum, ceteris implicitum et eorum fundamentum.

Duplici sequenti articulo, primum vindicabitur scepticismi absurditas proindeque certitudinis existentia; deinde stabilietur philosophandi principium. — Reliqua modo enumerata sequentibus capitibus tractabuntur.

ARTICULUS II.

DE SCEPTICISMO.

Duo praestanda occurrunt 1° Existentia certitudinis est vindicanda eo fine ut dogmatici ipsi doceantur et confirmentur; disjicienda etiam sunt fundamenta quibus sceptici systema superstruunt. 2° Dispiciendum est quomodo dogmatici cum scepticis in re certitudinis conversari queant.

§ 1. De scepticismi absurditate.

Thesis 3. Manifesta est absurditas scepticismi subjectivi, sive ut factum sive ut doctrina inspiciatur.

130. I^a PARS. Scepticismus, ut factum, est absurdus.

Sensus. Scepticismus ut factum est status hominis qui revera nihil ut objective certum haberet et de omnibus dubitaret; talis autem status manifeste contradictionem continet, h. e. si haberetur scepticus, haberetur aliquis qui simul de omnibus dubitaret et qui non dubitaret de omnibus.

DECL. Scepticismus, ut factum, est status dicentis « de omnibus dubito, nihil ut certo verum habeo. » Atqui status talia dicentis est absurdus, seu manifeste contradictoria continet. Ergo scepticismus, ut factum, est manifeste absurdus.

Ad Min. Talia dicens simul signate proferret : « de omnibus dubito, nil ut certo verum habeo; » exercite vero diceret : « de aliquo non dubito, » nimirum « me de omnibus dubitare, » « aliquid ut certo verum habeo, » nimirum « me nihil ut certo verum habere. » Atqui in his habetur manifesta contradictio.

131. II^a PARS. Scepticismus, ut doctrina, est absurdus.

Sensus. Scepticismus, ut doctrina, est systema theoretice propositum his verbis: « Nihil est objective certum et proinde de omnibus est dubitandum. » Hoc autem systema est aperte falsum et manifeste contradictoria profert.

Prob. I^m ARG. Scepticismus, ut doctrina, tenet id systema vel verum esse vel falsum. Atqui si verum est, unum saltem est verum et de eo non est dubitandum, nempe de omnibus esse dubitandum; si falsum est, sequitur omnia non esse objective incerta et proinde de qualibet re non esse dubitandum. Ergo falsum est de omnibus esse dubitandum.

II^m ARG. Falsitas scepticismi colligitur ex eo quod pugnantia proponit. Scepticismus, ut doctrina, hac propositione constat: « Nihil est objective certum ideoque de omnibus est dubitandum. » Atqui talis propositio asserit contradictoria. Ergo scepticismus, ut doctrina, pugnantia loquitur.

Prob. Min. Ista propositio signate asserit de omnibus esse dubitandum; exercite de uno non esse dubitandum. Atqui talia asserere est contradictoria fari. Ergo propositio systema scepticorum enuntians, pugnantia proponit.

132. *Coroll. 1.* Ergo scepticismus, ut factum, non existit. Sunt quidem qui se scepticos esse oretenus proferunt, revera tamen sceptici non sunt, uti ex argumento constat. — Insuper eo quod scepticos se esse dicunt, exercite ut certa habent se esse, se admittere discrimen inter verum et falsum, se tendere in verum, se dubitare. Ponendo enim dubium universale, exercite dicunt se de aliquo non dubitare; in hoc autem praejecta sunt implicita.

Coroll. 2. Ergo certitudo subjectiva proprie dicta, et certitudo objectiva admittendae sunt.

Prob. consequentia. Cum scepticismus subjectivus sit rejiciendus, utpote contradictorius et proinde impossibilis, dubium moveri non potest de iis quibus, natura impellente, intellectus necessario assentitur; iis igitur certitudinaliter est adhaerendum. Haec autem certitudo subjectiva vel est impropria vel est propria; impropria dici nequit, secus enim non tantum de iis, circa quae versatur, dubitari posset, sed quinimmo dubitari deberet. Restat igitur ut sit certitudo proprie dicta.

Coroll. 3. Ergo merito rejicitur omnis sententia e qua logice scepticismus sequeretur.

Disjiciuntur scepticorum fundamenta. Praejacta thesis impugnari potest a) contendendo argumenta omni vi probativa destitui; b) directe impugnando sententiam dogmaticorum.

133. I. CONTRA ARGUMENTA utriusque partis theseos:

Obj. 1. Theseos argumentum asserit scepticum, proponendo sententiam suam, ponere actum certum. Atqui hoc est falsum. Ergo argumentum theseos falsum asserit.

Prob. Min. Scepticus dubitat. Atqui qui dubitat non ponit actum certum. Ergo scepticus non ponit actum certum.

Prob. Min. Qui dubitat, suspendit assensum. Atqui qui suspendit assensum, non ponit actum certum. Ergo.

Resp. Conc. 1^a Maj. Neg. Min. Ad prob. *Dist. Maj.* scepticus dubitat h. e. *profitetur de omnibus esse dubitandum, Conc.;* non nisi tentat dubitare de aliquo nec aperte profitetur dubitandum esse de quavis re, *Subdist.* scepticus *improprie dictus, Transm.;* scepticus *proprie dictus,* contra quem solum nobis res est, *Neg.;* *Cdt. Min.* qui dubitat h. e. *qui profitetur de omnibus esse dubitandum,* non ponit actum certum, *Neg.;* qui *tentat de aliquo dubitare,* non ideo ponit actum certum, *Trans.*

Obj. 2. Argumentum secundae partis innititur falso supposito.

Prob. Ant. Supponit doctrinam scepticorum efferi dicendo « de omnibus esse dubitandum. » Atqui hoc est falsum; nam effertur dicendo: « fortassis de omnibus est dubitandum. »

Resp. a) Neg. Ant. Ad prob. *Conc. Maj.;* *Neg. Min.* b) *Dist. Ant.* Argumentum innititur falso supposito, ita ut hoc supposito *enervetur vis argumenti, Neg.;* ita ut tota salva consistat, *Transm.* Admisso enim scepticos sub hac forma propugnare suum systema, vel verum est vel falsum « fortassis de omnibus esse dubitandum; » si verum est, habetur aliquid quod sit verum et de quo non sit dubitandum nimirum: « fortassis etc. » si falsum est, iterum est verum « fortassis de omnibus non esse dubitandum. » Deinde explicite asseritur « fortassis de omnibus esse dubitandum, » implicite vero asseritur de uno non esse dubitandum, nimirum quod fortassis de omnibus sit dubitandum. — Si dicit scepticus « fortassis de uno non est dubitandum, nempe quod fortassis de omnibus sit dubitandum, » redit quaestio, utrum certum sit fortassis de hoc uno non esse dubi-

tandum. Qua quaestione iterum iterumque instituta, vel inducitur processus in infinitum, vel sistetur in actum certum.

134. II. DIRECTE IMPUGNATUR THESIS :

Obj. 3. Illa sententia non est absurditatis arguenda, cujus absurditas demonstrari nequit. Atqui scepticismi absurditas probari nequit. Ergo scepticismus non est arguendus falsitatis.

Resp. *Dist. Maj.* Non est falsitatis arguendum id cujus falsitas nec est immediate evidens, seu nota per se, nec evidens fit per demonstrationem, seu nota per discursum, *Conc.*; cujus falsitas est immediate evidens, licet ope medii demonstrari non possit, *Neg.*; *Cdt. Min.* Falsitas scepticismi non est immediate evidens, *Neg.*; non demonstratur proprie, *Conc.*

Inst. Atqui scepticismi absurditas nullatenus est objective certa nec menti evidens, seu non potest mens certo cernere scepticismi absurditatem. Ergo nulla distinctio.

Obj. 4. Ad hoc enim requiretur ut mens certo sit infallibilis. Atqui hoc non obtinet. Ergo scepticismi falsitas nullatenus menti est evidens.

Resp. Sequentia praenotasse juverit :

1. *Fallibilis per se* ille est qui ex ipsa sua natura, citra aliam causam sibi extrinsecam, falsum pro vero habere potest. *Fallibilis per accidens* ille est qui potest errare propter causam naturae suae extrinsecam.

2. Mens humana est *infallibilis per se*, at *fallibilis per accidens*, non quidem in iis quae immediate sunt evidentiā, sed in his quae per se evidentiā haud sunt. Circa istas res mens humana adhaerere quidem potest falso, non tamen sibi permissa, sed ob influxum voluntatis intellectum ad assentiendum inclinantis.

3. Mentem esse a) infallibilem per se, eo potissimum liquet quod si ex natura sua errare posset, semper posset errare, siquidem natura semper eadem manet, et proinde verum esset scepticorum systema; cum autem ostensum sit illud scaterere absurdis, necessario est admittendum mentem esse infallibilem per se, ita scilicet ut haec infallibilitas consequatur ad ipsammet thesim. Ex hoc tamen consequens non est *hominem* esse infallibilem per se; homo enim simpliciter acceptus sumitur pro toto complexu facultatum, habetur autem in hoc complexu id

quo homo ferri potest in errorem. — Mentem b) neque per se neque per accidens esse fallibilem in iis quae immediate et per se evidentiā sunt, eo constat quod respectu hujusmodi rerum conditio erroris desit. Conditio enim ut voluntas flectere possit intellectum, est ut menti non appareant motiva objectum afficientia quibus cernatur oppositum esse manifeste impossibile, adeoque conditio etiam dicitur esse mentis ignorantia de multis, de multisque imperfecta cognitio; jamvero immediate evidentiā perfectius sunt nota, quam ut oppositum appareat esse possibile.

Quamobrem *Neg. Min. subs.*; ad prob. *Dist. Maj.* requiritur ut mens certo sit *infallibilis per se*, *Conc.*; ut non sit *fallibilis per accidens*, *Subdist.* ut per accidens non sit fallibilis in iis quae immediate et per se evidentiā sunt, *Conc.*; in reliquis, *Neg.*; *Cdt. Min.* Mens non est infallibilis per se, *Neg.*; per accidens, *Subd. in immediate evidentibus*, *Neg.* in reliquis, *Conc.*

Inst. Atqui certum non est mentem in ullo infallibilem esse. Ergo nulla est distinctio.

Prob. Min. Subs. Ut hoc homini certo innotescat, praesupponenda est capacitas mentis ad assequendum verum; atqui capacitas mentis ad assequendum verum praesupponi non potest, hoc enim est petere principium. Ergo immediate agnosci nequit mentem in ullo esse infallibilem.

Resp. *Dist. Maj.* Praesupponenda est capacitas mentis, h. e. mens in se inspecta, seu in ordine ontologico, debet natura prius esse capax assequendi verum, quam verum assequatur, *Conc.*; debet in ordine logico prius cognosci capacitas mentis assequendi verum, *Neg.*; *Cdt. 1^a pars. Min.* Capacitas in ordine ontologico praesupponi nequit ad cognitionem immediatam hujus capacitatis, *Neg.*; capacitas mentis in ordine logico, seu cognitio hujus capacitatis praesupponi nequit ad ejus agnitionem immediatam, *Conc.*

Explic. Objectiva connexio praedicati cum objecto menti se manifestat, seu subjectum se lumini rationis manifestat uti praedicatum inclusum in se habens; sic « totum » apparet menti ut involvens praedicatum « majus sua parte. » Ex hac autem duo sunt consecutaria : a) quod revera subjectum illud praedicatum inclusum habet, secus enim tali modo menti appa-

rere non posset; β) quod mens sit revera capax cui subjectum cum praedicato appareat, secus iterum tali modo subjectum se menti manifestare non posset. Igitur eo quod de facto mens verum assequatur, concludimus eam esse capacem assequendi verum, vi effati: ab esse ad posse habetur illatio immediata. Eodem pacto saepissime essentia vel causa rei ex phaenomenis et ex effectibus dignoscitur.

Alterum ex praecipuis fundamentis scepticorum nempe ideis deesse valorem objectivum, subvertetur c. 3, a. 4, § 3.

Difficultas a motu desumpta in Cosmologia solvitur.

§ 2. De disputatione cum scepticis.

Thesis 4. Contra scepticum scepticismi absurditas demonstrari non potest.

135. PROB. Absurditas scepticismi demonstraretur sive demonstratione directa, nimirum probando certitudinem esse admittendam, sive demonstratione indirecta, ostendendo absurda fluere ex rejecta certitudine, et admissio scepticismo. Atqui contra scepticum neutra via iniri potest. Ergo contra scepticum scepticismi absurditas demonstrari non potest.

Prob. 1^a pars Min. Contra scepticum probari non potest certitudinem esse admittendam. Ut hoc enim demonstraretur, tamquam certae praesupponi deberent praemissae e quibus fluit propositio probanda. Atqui contra scepticum praemissae tamquam certae praesupponi non possunt. Ergo contra scepticum proprie demonstrari nequit certitudinis existentia.

Patet major ex definitione demonstrationis.

Patet minor quia a) secus fieret petitio principii; nam quaestio, cum scepticis agitata, est utrum aliquid pro certo sit admittendum; unde praesupponeretur tanquam verum id quod est probandum; b) speciatim agenti cum sceptico praesupponi non possunt praemissae tanquam certae, siquidem scepticus prae fracte negat aliquid esse certum.

Prob. 2^a pars Min. Contra scepticum absurditas scepticismi ostendi non potest eo quod *contradictoria involvit*.

In tantum contra scepticum valeret demonstratio indirecta, in quantum pro certo haberet illud esse falsum quod idem simul affirmat et negat. Atqui scepticus pro certo illud non admittit. Ergo contra scepticum non valet demonstratio indirecta.

Patet major notione demonstrationis indirectae.

Patet minor quia scepticus etiam principium contradictionis pro certo non habet.

136. Coroll. 1^m. Ergo etiam in ordine ad docendum dogmaticos, veritas sententiae dogmaticorum directe demonstrari non potest: patet ex argumento facto. Ceteroquin demonstrationem directam afferre opus non est, quum scepticismus sit aperte absurdus et impossibilis.

Coroll. 2^m. Ergo scepticus ne tentare quidem potest veritatem systematis sui demonstrare.

ARTICULUS III.

DE PRINCIPIO PHILOSOPHANDI.

§ 1. Status quaestionis.

137. Postquam contra scepticos vindicaverunt existentiam certitudinis presse acceptae, dogmaticorum jam est ejus fundamenta investigare. Methodicae autem expositioni diversorum motivorum cum veritate necessario nexorum, praevia est quaestio, quodnam sit *philosophandi initium seu principium a quo*. Hoc autem nomine intelligitur *status mentis a quo ille, qui recte philosophari vult, incipere debet, ut certum et inconcussum inveniat fundamentum, cui inniti possit totum aedificium cognitionis scientificae*.

138. Sententiae. 1^a est *dogmaticorum inconsequentium*, quorum dux videtur fuisse Cartesius (1596-1650). Inconsequentes vocantur quia, si sibi constarent, ad regionem scepticorum vela dare deberent. Juxta eos principium philosophandi debet esse *status dubii universalis*, sive status quo mens positive pronuntiat omnia, nulla re excepta, esse reapse dubia. Illud autem